

Grip pandemisi ve Türkiye

Yrd. Doç. Dr. Turan Buzgan

1963 yılında Bingöl'de doğdu. İlkokulu Bingöl Atatürk İlkokulu'nda, ortaokul ve liseyi Kastamonu-İnebolu'nda bitirdi. 1986 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olarak doktor oldu. Ankara-Polatlı ve Bingöl'de görev yaptı. 1998 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaya başladı. Daha sonra Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde görev yaptı. 2003 yılında Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdür Yardımcılığı'na atandı. Bir süre sonra Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürü oldu. 2007 yılında Sağlık Bakanlığı'nda Müsteşar Yardımcısı oldu. Halen bu göreve devam ediyor.

Pandemi, dünya çapında etkili olan ve insanlığın tamamını etkisi altına alan kıtalararası salgın anlamına gelen bir kavramdır. Grip, dünyada pandemi yaratan önemli hastalıklardan biridir. Bugüne kadar kayıt altına alınan pandemilerin seyrine bakıldığında yaklaşık olarak her 30 yılda bir grip pandemisinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bugüne kadar görülen pandemilerden en ağır sonuçları olanı, 1918 yılında ortaya çıkan ve İspanyol

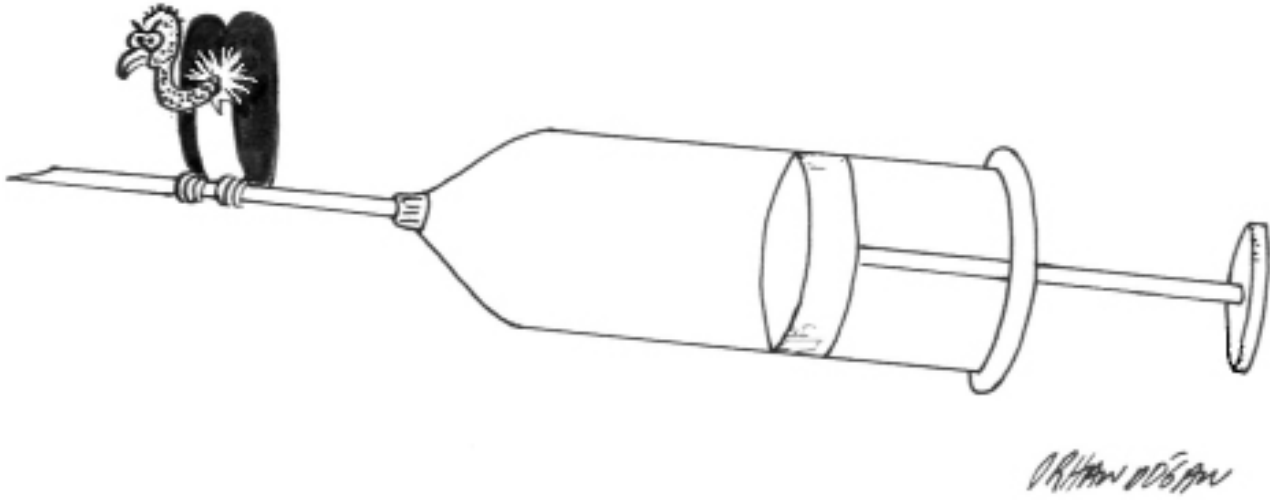
Gribi olarak adlandırılan pandemidir. Dünya nüfusunun yaklaşık 1 milyar olduğu bir dönemde, resmi rakamlara göre 50 milyon kişinin hayatına mal olan bir pandemi olmuştur.

20. yüzyıldaki influenza pandemilerinin bize gösterdiği gibi global ulaşımın ve şehirleşmenin artmasıyla birlikte yeni influenza virüsünün yol açacağı bir salgın hızla dünyayı etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Dünyanın her yerinin birbiriyle yakın iletişimi ve birbirine bağımlı olması nedeniyle insan kaybının

yanı sıra, epidemilerde çok büyük sosyal ve ekonomik sonuçların olması beklenir. Örneğin 2003 yılında SARS, etkilenen ülkelerin dışında da hastalanan ve ölen hasta sayısı ile orantısız şekilde çok büyük ekonomik kayıplara ve sosyal yıkımlara neden olmuştur. Ancak öte yandan yeni gelişmeler ve bilgi paylaşımının artmasıyla birlikte, pandeminin etkilerini oldukça azaltacak müdahaleler yapma olanakları da ortaya çıkmıştır. Dünya, bu olanakların da yardımıyla ilk defa bir pandemiye hazırlanarak girmektedir.

2009 pandemisi ile birlikte elde edilen ilk veriler, orta şiddette bir pandemi ile karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Bu durum, mevcut pandemi planımızın çeşitli revizyonlardan geçmesini zorunlu kılmaktadır. Çeşitli alanlarda akademisyenlerden oluşan “Pandemi İzleme Bilim Kurulu” ve daha dinamik çalışmalar için sık bir araya gelen “Pandemi Yürütme Kurulu” da yoğun bir çalışma içerisinde. Tüm devlet kurumları pandemi hazırlığı kapsamında Sağlık Bakanlığı tarafından yönlendirilen bir işbirliği sürecine dahil olmuşlardır.

Ülkemiz de bu hazırlıklılık sürecini en verimli şekilde yürütmüştür. 2005 yılında hazırlanan “Pandemik İnfluenza Ulusal Faaliyet Planı” Başbakanlık Genelgesi olarak yayımlanmıştır. Bu plan, olası pandemi senaryolarını ortaya koymuş, kurumların bu koşullara hazırlığı için yapması gerekenlerin çerçevesini çizmiştir. Bu kapsamda tüm illerimizde “İl Pandemi Planları” oluşturulmuş, buna bağlı olarak tüm hastaneler için “Eylem Planları” hazırlanmıştır. İl planlarının geçerliliği, çeşitli senaryoların

denendiği bir masa başı tatbikatla gösterilmiş, revizyon gereken konular belirlenmiş ve düzeltilmiştir. Tüm bu hazırlıklar çerçevesinde gerekecek ilaç ve malzeme stokları da belirlenerek çeşitli alımlarla stratejik ilaç ve koruyucu malzeme stokları oluşturulmuştur.

Sağlık Bakanlığı bünyesinde yürütülen “Bulaşıcı Hastalıkların Sürveyansı ve Kontrolü Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi” kapsamında ülkemizin gelecek pandemi ile mücadelede çok ihtiyaç duyacağı yetişmiş saha epidemiyoloğu ve mikrobiyolog yetiştirilmesi süreci başlamış ve söz konusu eğitimler kurumsallaşma aşamasına gelmiştir.

Yoğun şekilde yürütülmekte olan pandemi hazırlığı çalışmaları sırasında Meksika’da ortaya çıkan ve başta Kuzey Amerika ülkeleri olmak üzere tüm dünyaya yayılan influenza A/ H1N1 salgını, yapılan çalışmaların ne kadar gerekli ve yerinde olduğunu bir defa daha göstermiştir.

Dünya Sağlık Örgütü’nün 2 Ekim 2009 tarihli 68. durum raporunda dünyada vaka sayısının 340 binin üzerinde, ölüm sayısının ise en az 4 bin 100 olduğu bildirilmiştir. Halen Güney Yarımküre’de devam eden vakalar düşme eğilimine girmiş, bazı ülkelerde bazal düzeylere kadar gerilemiştir. Kuzey Yarımküre’de ise giderek artan vakalarla influenza aktivitesi artma eğilimindedir.

Ülkemizde ise 8 Ekim 2009 tarihine kadar 472 vaka tespit edilmiştir. Bu vakalardan 157’si yerli vakadır. Hastalığa bağlı ölüm tespit edilmiştir. Ülkemizdeki vakaların çok büyük kısmı İstanbul, Muğla, Antalya, Ankara ve Bursa illerinde görülmüştür. Tespit edilen vakaların tedavisi, izolasyon önlemleri, Dünya Sağlık Örgütü önerileri doğrultusunda yapılmaktadır. Ülkemizde vakaların genel seyri, diğer kuzey yarımküre ülkeleriyle benzer şekilde seyretilmektedir.

2009 pandemisi ile birlikte elde edilen ilk veriler, orta şiddette bir domuz gribi pandemisi ile karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Bu durum, mevcut pandemi planımızın çeşitli revizyonlardan geçmesini zorunlu kılmaktadır. Bu revizyon için özel çalışmalar yapıldığı gibi, pandemi sürecinin yürütülmesine katkıda bulunan ve çeşitli alanlarda akademisyenlerden oluşan “Pandemi İzleme Bilim Kurulu” ve daha dinamik çalışmalar için sık bir araya gelen “Pandemi Yürütme Kurulu” da yoğun bir çalışma içerisinde. Bütün bu çalışmalarda çeşitli kurumlarla yürütülen işbirliği de değerli katkılar sağlamaktadır. Tüm devlet kurumları pandemi hazırlığı kapsamında Sağlık Bakanlığı tarafından yönlendirilen bir işbirliği sürecine dahil olmuşlardır. Bu çalışmalar yapılan toplantılar ve kurumlar arası direkt görüşmelerle yürütülmektedir.

Ülkemizde 2004 yılından beri influenza benzer hastalık için, toplam nüfusları ülke nüfusunun yarısını oluşturan 14 ilimizi kapsayan sentinel sürveyans yürütülmektedir. Bu kapsamda toplam nüfusları 3 milyon 314 bin 141 olan 150 sağlık ocağı ve yaklaşık 50 gönüllü uzman hekimin katılımıyla influenza benzeri hastalık sayısı ve örnek toplanmaktadır. Örnekler Dünya Sağlık Örgütü’nce Ulusal İnfluenza Merkezi olarak tanınan ve desteklenen Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı Viroloji Laboratuvarı ve İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Viroloji Laboratuvarı’nda Real Time RT-PCR ile çalışılmaktadır. Elde edilen epidemiyolojik ve virolojik veriler, internet tabanlı bir sistemle DSÖ Avrupa Bölgesi ile haftalık olarak paylaşılmaktadır. Normal şartlarda 40. haftada başlayarak ertesi yılın 20. haftasına kadar devam eden sürveyans bu yıl pandemi-nin ilanı nedeniyle ara verilmeden uygulanmaya devam etmektedir.

Pandemiye yönelik sürveyans kapsamında, ilgili genelge doğrultusunda kabul edilen vaka tanımı ile alınan örnekler Ulusal İnfluenza Merkezlerinde

incelenmektedir. Tespit edilen vakaların tedavisine başlanmakta, vaka ve temaslıları için gerekli izolasyon önlemleri ilgili İl Sağlık Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Pandemi ilanı öncesinde ülkemizde ayrıca tüm illeri kapsayan günlük influenza benzeri hastalık sürveyansına başlanmıştır. Daha kapsamlı takip sağlayacak bu sistemin geliştirilmesine devam edilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün önerilerine uygun şekilde mevsimsel sürveyansa ağır akut solunum yolu hastalıkları sürveyansının eklenmesi için çalışmalar devam etmektedir.

Pandemiye müdahalede en etkin aracın aşı olacağı ortadadır. Pandemi H1N1 aşısı, pandemi başlangıcında tahmin edildiği gibi Ekim ayı içinde kullanıma sunulacaktır. Aşı uygulaması için bilimsel kurullar tarafından belirlenen ve Dünya Sağlık Örgütü başta olmak üzere tüm uluslararası kuruluşlarca da teyit edilen bir risk grubu sınıflandırması yapılmıştır. Satın alınacak tüm aşıların zaman içinde teslimi söz konusu olduğundan aşılamaya çalışmalarının da belirli gruplara öncelik vererek yürütülmesi zorunludur. Bu süreçte pandeminin toplum üzerinde yaratacağı etkileri en aza indirme ve zorunlu hizmetlerin devamını sağlama da önemli bir belirleyici olmaktadır. Belirlenen risk grupları şöyledir:

Gebeler

Sağlık personeli
6-18 ay çocuklar
19-35 ay çocuklar
İtfaiye, ulaşım, elektrik, doğalgaz hizmetlerinde çalışanlar

Diyabet, kronik akciğer hastalığı, bağışıklık sisteminin baskılandığı durumlar gibi kronik hastalık nedeniyle risk taşıyan 3-18 yaş grubu kişiler

Diyabet, kronik akciğer hastalığı, bağışıklık sisteminin baskılandığı durumlar gibi kronik hastalık nedeniyle risk taşıyan 19-64 yaş grubu kişiler

Kolluk kuvvetleri (Emniyet, Jandarma)

Silahlı Kuvvetler mensupları

65 yaş üstü kronik hastalığı olanlar

Okul öncesi eğitim, ilköğretim ve orta-öğretim öğrencileri

Üniversite öğrencileri

Tüm bu gruplar dışında kalan 6 ay ile 24 yaş arası tüm vatandaşlarımızın da

aşılamaya programına alınmasına karar verilmiştir.

Tüm program dahilinde ülkemizde 38 milyon üzerinde vatandaşımız pandemik H1N1 aşısına ulaşmış olacaktır. Toplam 43 milyon doz aşı uygulanacaktır.

Pandemi aşısı ile ilgili en güncel ihtiyaç, hacı adaylarının Ekim ayı içinde seyahatlerinin başlaması ile ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yaş, sağlık ve meslek durumu gözetilmeksizin hacı adayı ya da görevli olarak Suudi Arabistan'a gidecek olanlara öncelikle H1N1 aşısının uygulanmasına çalışılacaktır. Suudi Arabistan yetkilileri bu yıl için hacı adaylarına mevsimsel influenza aşısını yaptırmalarını da şart koşturmaktadır. Bu nedenle her yıl yapılan hacı aşılamaları çalışmalarına bu aşı da eklenmiştir.

Belki aşı kadar önemli bir başka etkin araç iletişim olacaktır. Toplumun gelişmelerle ilgili zamanında ve doğru bilgi sahibi olması, yapılan çalışmaları anlaması ve katılması, pandeminin etkilerinin azaltılması için büyük önem taşımaktadır. Bakanlığımız bu güne kadar sürekli ve düzenli biçimde toplumu bilgilendirmek için çalışmalar yürütmüştür ve bunda büyük ölçüde başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Bilinmezlerin çokluğu ve karar verme sürecinde hızlı olma zorunluluğu toplumun bilgilendirilmesinde dinamik yöntemlerin benimsenmesini zorunlu kılmaktadır. Başlarda el yıkama, öksürük ve hapşırıyla ilgili hijyen kuralları üzerine yoğunlaşan iletişim araçları, sonraki dönemlerde farklı pandemi aşamalarına göre yerini yeni ve güncel mesajlar içeren iletişim materyallerine bırakılacaktır.

İletişimin bir boyutu da öğrencilerin bilgilendirilmesidir. Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile 2009-2010 öğretim yılı başlangıcından itibaren pandemik grip konusunda öğretmen ve öğrencilere yönelik olarak çeşitli eğitim faaliyetleri planlanmıştır.

Eğitimlerde okul öncesi, ilköğretim ve lise öğrencilerine için ayrı ayrı olmak üzere hazırlanan standart eğitim kitleri kullanılacaktır. Söz konusu eğitim araçları, iletişim ve eğitim uzmanları tarafından değerlendirilmektedir ve mesajların öğrencilere en uygun yol ve yöntemlerle ulaştırılması sağlanacaktır. Eğitim içeriği ayrıca bilimsel uygunluk bakımından ilgili akademisyenlerce de değerlendirilmektedir.

Ailelere ulaşmakta en etkin yollardan birinin öğrenciler olmasından dolayı, eğitimlerin yanı sıra öğrencilerin ailelerine ulaştırılacakları bir sayfalık broşürler de dağıtılarak çok geniş bir halk kitlesinin bilgilendirilmesi planlanmaktadır.

Dünya ile birlikte ülkemiz de ilk defa bir pandemiye "hazırlıklı" olarak girmektedir. Günümüz dünyasının pandemik virüslere sağladığı kolaylıkların aşılması, yine en yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımıyla dengelenmektedir. Dünya, halk sağlığı alanında yeni bir deneyim yaşamaktadır. Şeffaf, doğru ve destek bulan yönetim ile sürecin en az sıkıntıyla atlatılması, hepimizin önünde temel hedef olarak durmaktadır.

Belirtilen eğitim faaliyetlerinin Kasım ayı başına kadar tamamlanması hedeflenmektedir. Tüm bu faaliyetlere ek olarak okullarda alınacak önlemlerle ilgili olarak Milli Eğitim yetkililerine ve okul yöneticilerine yönelik rehberler hazırlanmaktadır.

Tüm bu çalışmalar, gerekli durumlarda insanların kalabalık ortamlarda bir araya geldiği organizasyon ve aktivitelerin iptali gibi sosyal izolasyon önlemlerini ve okulların kapatılması gibi önlemleri de içerecek şekilde genişleyebilir. Tüm bu olası önlemler için de kapsamlı planlamalar yapılmaktadır.

Çeşitli topluluklara yönelik eğitim programları da toplumun uyumuna ve pandemi etkilerinin en aza indirilmesi için gereklidir. Bu amaçla silahlı kuvvetler gibi organize toplulukların eğitimi için de çalışmalar yürütülmektedir.

Dünya ile birlikte ülkemiz de ilk defa bir pandemiye "hazırlıklı" olarak girmektedir. Günümüz dünyasının pandemik virüslere sağladığı kolaylıkların aşılması, yine en yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımıyla dengelenmektedir. Dünya, halk sağlığı alanında yeni bir deneyim yaşamaktadır. Şeffaf, doğru ve destek bulan yönetim ile sürecin en az sıkıntıyla atlatılması, hepimizin önünde temel hedef olarak durmaktadır.